https://doi.org/10.52673/18570461.26.1-80.18
CZU: 821.135.1(478).09(092)

POETUL NICOLAE LABIȘ – 90

Membru corespondent al AȘM **Ion HADÂRCĂ**
E-mail: ionhadarca@gmail.com
ORCID: https://orcid.org/0009-0004-5601-3780
Academia de Științe a Moldovei
© 2026. Drepturile de autor aparțin autorului. Licență: CC BY 4.0.

POET NICOLAE LABIȘ – 90

Summary. The text aims to offer a personalized evocation of the work and destiny of the great Romanian poet, Nicolae Labiș (1935–1956), who passed away at a very young age following a (mysterious) nocturnal tram accident. A review of his major editorial publications is followed by the mention of several critical echoes and interpretations that have shaped the perception of the Poet's work and personality over time. The overall evocation and the hermeneutic interpretation of his main poetic symbols – the roe deer, the stag, the mountains, and the forest – are complemented by the impact of Labiș's poetry within the Bessarabian cultural space.
Keywords: poet, poetry, criticism, tragic destiny, Labiș, Bucovina, Bessarabia, „The Death of the Deer", the Mioritic wedding.

Rezumat. Textul își propune evocarea personalizată a operei și destinului marelui poet român, Nicolae Labiș (1935–1956), decedat la o vârstă fragedă în urma unui accident (misterios) de tramvai nocturn. O trecere în revistă a principalelor apariții editoriale este succedată de menționarea unor ecouri și interpretări critice, care jalonează percepția în timp a poeziei și personalității Poetului. Evocarea de ansamblu și interpretarea hermeneutică a principalelor simboluri poetice: căprioara, cerbul, munții, pădurea sunt întregite de impactul poeziei lui Labiș în spațiul basarabean.
Cuvinte-cheie: poet, poezie, critică, destin tragic, Labiș, Bucovina, Basarabia, „Moartea căprioarei", nunta mioritică.

Există mai multe modalități de omagiere pământească a Poetului chemat de veșnicie: a-i recita sau reciti poemele, a-i aduna și studia opera, a-i consemna aniversările…

Sesiunea omagială academică, desfășurată la 4 decembrie 2025 în prestigioasa Aulă a Academiei Române, intitulată „90 de ani de la nașterea poetului Nicolae Labiș", este un bun prilej de a readuce în actualitate opera și destinul dramatic al unui important poet, scriitor al literaturii române, aproape învăluit în nedreapta uitare…

Din motive lesne de înțeles, nu mă pot lăuda cu faptul că biblioteca personală ar cuprinde toate edițiile, nu chiar atât de multe, ale operei minunatului, unii zic genialului sau genialoidului, veșnic tânărului Poet Nicolae Labiș – cel care, într-un început/fractal de decembrie, ar fi împlinit venerabila vârstă de nouăzeci de ani, poate meritând chiar a fi gratulat cu o recunoaștere postumă de membru al Academiei Române, de ce nu?

Azi, iată, am văzut un curcubeu
Deasupra lumii sufletului meu.
(N. Labiș, „Primele iubiri") [1]

La aniversări, biblioteca mi se înviorează, tresaltă și își desface „spiritul adâncurilor". *Prima iubire* bibliofilă, incitându-mi pasiunile adolescentului care am fost, s-a numit *Nicolae Labiș. Albatrosul ucis*, ediția din 1966, îngrijită și prefațată de fidelul amic al poetului, Gheorghe Tomozei – o ediție „subtilizată" ori sechestrată de vigilenții „prieteni" din îndepărtata mea cătănie sovietică. La distanță de ani, a urmat antologia *Poezii*, postfațată de Paul Dugneanu – o ediție suportând încă tarele timpului, însă prevestind deja zăcămintele viitoare, o moștenire literară „neverosimil de imensă", după cum o intuia profesorul Al. Piru.

Perioada postdecembristă a stimulat fervoarea explorărilor și recuperărilor, excelând în această laborioasă și nobilă defrișare contribuțiile lui Gheorghe Tomozei, Mircea Coloșenco și, mai nou, cele ale acribiosului cercetător sucevean, Nicolae Cârlan, ale cărui ediții sunt cu adevărat monumentale. Prin strădania lui N. Cârlan, a văzut lumina zilei impozantul tom *Nicolae Labiș – Opera Magna* (2013), urmat de *Poezii inedite* (2015), apropiindu-ne astfel de o *Integrală* Labiș, pe care Editura Academiei Române a și pus-o la dispoziția cititorului în contextul ultimului Târg autumnal de Carte Românească „Gaudeamus".

Ar mai fi de menționat câteva ediții anterioare de care dispunem. Și anume: *Nicolae Labiș. Viața și Opera*, apărută la Ed. Timpul din Iași (2001), cu un Cuvânt

înainte, antologie, referințe critice și bibliografie de George Bădărău; apoi – *Nicolae Labiș. Opera poetică,* ediție în două volume îngrijită de Mircea Coloșenco, lansată de Ed. Cartier, Chișinău, 2005); *Nicolae Labiș. Moartea căprioarei* – în valoroasa colecție *Biblioteca pentru toți,* Editurile: Minerva/Jurnal Național (2009), însoțită de docta și înnoitoarea exegeză a criticului Răzvan Voncu și, în sfârșit, volumul *Nicolae Labiș. Opere* (2025), ediție lansată, de asemenea, în ajunul Târgului bucureștean de Carte Românească „Gaudeamus" în colecția *Moștenire* cu un studiu introductiv de sinteză semnat de Daniel Cristea-Enache. Cam atât…

Sună sub soare și lună, mereu,
Clopotul limpede-al cerului meu.

(N. Labiș, „Primele iubiri") [1].

Trecând în revistă reverberațiile operei poetului *Labiș în istoria literaturii române* și *Poetul din 1956 pentru criticul de azi,* Daniel Cristea-Enache concluzionează abrupt, în stilu-i caracteristic: „Recitind poemele din ediția de față, la aproape 70 de ani de la moartea tragică a lui Nicolae Labiș, vom vedea, probabil – mie îmi e imposibil să nu văd – că ele aparțin nu epocii realismului socialist în care au fost scrise, ci creatorului liric care le-a conceput. Pentru mine, Labiș nu este nici „buzduganul unei generații", nici „Făt-Frumos", nici alte metafore critice ori comparații riscante, ci un mare poet într-o epocă netrebnică" [2, p. 17].

Și întrucât suntem la capitolul „metaforelor critice", este util, cred, pe lângă metafora clasicizantă a acad. Eugen Simion „buzduganul unei generații", adică a deschizătorului de drumuri pentru următoarea „generație orfelină" (Adrian Dinu Rachieru) – e cazul să înșirăm aici, aleatoriu, de ex., definiția lui Laurențiu Ulici: „Nicolae Labiș e un principiu moral"; Zoe Dumitrescu-Bușulenga: „Intri în poezia lui Nicolae Labiș ca într-o pădure foșnitoare de vorbe și imagini, în care toate îți răspund. Esențele tari ale pădurii, stânca, pământul puternic acoperit de verdeața cetinii fără moarte, izvoarele repezi de munte au dat viața lor acestui copil al poeziei cu destin crud"; Geo Bogza: „Avea ceva de miel și de ied, și de mânz într-o primăvară pe o pajiște verde…"; George Călinescu: „Îl consider un poet pe deplin exprimat, de la care au rămas câteva poeme încântătoare, pe care istoria literaturii noastre nu le poate trece cu vederea"; Gheorghe Tomozei: „Poezia lui Labiș e profund românească nu numai fiindcă este o oglindă exactă a peisajului geografic românesc, ci, în primul rând, fiindcă este o sinteză a geografiei spirituale a poporului nostru. (…) Apariția «Primelor iubiri» a afirmat un poet adevărat…!"; Adrian Păunescu: „Labiș este mereu cel mai tânăr poet al calendarului nostru de poeți (…); Nicolae Manolescu: „este la Nicolae Labiș o voce poetică pură, mai ales în «Primele iubiri», care nu seamănă cu nicio alta din epocă (…).. Poemul rămas în fragmente, «Intima comedie» ar fi putut deveni «Iluminațiile» lui Labiș"; Nichita Stănescu: „Atunci nu puteam să cred că se poate scrie o poezie mai minunată decât «Moartea căprioarei», pe care o iubeam și o uram" [3].

Problema receptărilor (oscilante) în spațiu și timp este un subiect aparte, demn de o exegeză mai desfășurată. Numai analiza comparatistă a interpretărilor de caz, cuprinse în *Istoriile…* literare moderne, ar necesita o abordare cvasi monografică, de proporții. Ceea ce înseamnă că fenomenul Labiș e încă viu și incitant.

Ne-am plictisit de snobism, până și de plictis,
Ochiul rațiunii ne urmărește pururi deschis.

(N. Labiș, „Vârsta de bronz") [2].

În siajul deschiderilor exegetice notabile, alte trei nume de referință merită a fi puse în evidență. Consemnând beneficul *efect Labiș* asupra întregului proces al evoluției poeziei române postbelice, criticul constănțean **Marin Mincu** subliniază: „**Efectul Labiș** revendică (aceasta și datorită mitului modelizant, creat prin dispariția tragică a poetului) o reorientare bruscă a receptivității (…) către sursele originale ale lirismului, către emoție (nu neapărat „estetică") și sentiment; **lecția lui Labiș a avut un rol extrem de important într-un moment dificil, când statutul „teoretic" al poeziei ca și statutul firesc de poet fuseseră total deturnate de la specificul și autonomia lor implicite."** [4, p. 10].

Ion Pop, în cartea *Poezia românească neomodernistă*, astfel îi definește profilul: „Momentul Labiș poate fi, iată, aproximat drept unul de expresive confruntări și interferențe, cu mai mult de jumătate de secol de poezie modernă, românească și europeană, recapitulată cumva, remodelată de o sensibilitate ce se voia a timpului său. Un timp, însă, și incitant, și descurajator, căci impulsurile poetului genialoid se izbesc în mod constant de limitele unei ideologii și cenzuri grav mutilante, însușite până la un punct ce devine marcă a crizei" [5, p. 104].

În fine, **Adrian Dinu Rachieru**, în cea mai recentă lucrare, *Politică și canon literar*, sintetizează efigia poetului: „Venind dintr-o epocă brutală, dramatică, neguroasă, «meșterul Labiș» (așa răsfățat de Nichita Stănescu), vital, spontan, sincer, idealist și vulnerabil, cu o existență fulgurantă și o impresionantă siguranță de sine, crezând – nedesmințit – în poezie, a fost **primul lider autentic al literaturii postbelice"**. (…) Recitind „Moartea căprioarei", acea „răscolitoare capodoperă" de o tristețe cosmică, ivită în plin „realism purpuriu", Dumitru Radu Popescu observa că Labiș „a inaugurat prima cruce din șirul de cruci ale generației '60". Și se întreba: „n-a fost, oare, Nicolae Labiș *o zeitate jertfită pentru renașterea literaturii române?*".

Sacramentală întrebare, zicem noi. Prozatorul care intuia perfect dimensiunea sacrală a jertfirii întru renaștere își deducea intuiția din analogia panteistă cu sacrificarea căprioarei: „Mai mult decât vietatea profană a pădurii, fiind chiar *zeitatea pădurii… jertfită pentru viața pământenilor*"!

Vârsta de bronz; clopote grave sunară
Tragem cugetarea din teacă afară!
(N. Labiș, „*Vârsta de bronz*") [2].

Propriu-zis, din acest punct de referință începe schița unui alt unghi de interpretare mitopoetică, sugerată clar din chiar textura organică a materiei poetice. Conform viziunii onto-psihice lacaniene, este pe deplin compatibilă interpretarea morții căprioarei drept o „alegorie a trecerii de la copilărie la adolescență, a hotarului dintre două vârste, moartea sacrificială a căprioarei reprezentând, în plan moral (și nu doar – n.n), regenerarea, maturizarea" [6, p. 180].

Pe un alt plan, spiritualizat mitologic, se derulează topirea existenței terestre în evanescentul imaginar poetic de „părere" și „prefacere" aievea: „Mi se părea că retrăiesc un mit/Cu fata prefăcută-n căprioară". Este aceeași atmosferă de nuntire mioritică, sublimată cosmic până sub iluminarea „stelelor făclii". Într-o secvență sugestivă din amplul „poem forestier" „Rapsodia pădurii", întâlnim surprinzător tocmai descrierea poetică a nunții dintre cerb și ciută: „Încovoiată spre pârâu o umbră,/ Sau vietate s-a mișcat cumva?/ Ea s-a mișcat adâncul glas s-asculte,/Sau s-a mișcat spre undă să o bea?/ O văd acum – ea are ochii umezi,/ Ce-amestecă o spaimă cu porniri/ Tulburătoare, care fac să-i joace/ Nările ei lărgite și subțiri/ (…) Când, uite-l sus, pe muchie, se arată/ Un țap semeț în vânt adulmecând/ (…) Tresare, când îl vede căprioara,/ Copitele-i se scutură și fug,/ Dar pașii n-o mai duc pe căprioară/ Către păduri, ci către el o duc." [2].

Tabloul este unul eminamente romantic, de sorginte eminesciană, pe noi interesându-ne aici gradul de identificare absolută a eroului liric cu vietățile contemplate. Într-un alt fragment de poem, „Omul comun", restaurat scrupulos de N. Cârlan în *Lupta cu inerția la timpul prezent* [7, p. 38] atestăm mărturia acestei identificări miraculoase: „Mă deșteptasem și atunci am pornit/ prin euritmia pădurii în goană/ Aerul munților m-a amețit,/ M-au încântat căprioarele negre-n poiană/ Și pestrițele aripi tremurătoare/ Și susurul surd izvorât de sub bolți de frunzare,/ Dar numele nu mi-am legat/ De niciun copac cu frunzișul rotat,/ N-am chemat nicio căprioară la mine/ S-o sărut între coarnele fine"!

Acestui fabulos intermezzo silvan i-ar mai fi de adaos doar expertiza simbolistică preluată, în cazul dat, din avizatul *Dicționar de simboluri* al lui Jean Chevalier: „**Căprioara, ciuta** – în visele bărbaților, căprioara simbolizează animalul sub aspectul său încă nediferențiat, primitiv și instinctiv (…). În mitologia elenă, căprioara este consacrată Herei (Iunona), zeiță a dragostei și a căsătoriei".

„**Cerbul** a fost deseori asemuit **arborelui vieții** datorită coarnelor lui rămuroase care se reînnoiesc periodic. Este simbolul fecundității, al ritmurilor creșterii, al renașterilor. Cerbul este o imagine arhaică a reînnoirii ciclice (…). De asemenea, cerbul este **vestitorul luminii** și arată drumul spre lumina zilei (…)". Din comentariile *Dicționarului* mai reținem că cerbul este asociat cu **seceta**, frizează simbolul vânătorii și joacă un rol **psihopomp**: „Cerbul simbolizează atât **Soțul divin**, prompt și neobosit în urmărirea sufletelor, soțiile lui, cât și **sufletul însuși** care caută izvorul divin pentru a-și potoli setea".

Apreciind remarca vizionară a lui Const. Brăiloiu despre „moartea asimilată unei nunți" din Balada „Miorița", Mircea Eliade dezvoltă ideea *sacrificiului nupțial* cu toate atributele cosmice, pe care le regăsim și în „Moartea căprioarei" – apusul de soare, luna, apa, stelele etc.: „Mesajul cel mai profund al baladei îl constituie voința păstorului de a schimba sensul destinului său, de a preface nefericirea lui într-un moment al liturghiei cosmice, transfigurându-și moartea în „nuntă mistică", chemând pe lângă el soarele și luna și proiectându-se printre stele, ape și munți"…(Astfel) „el reușește **să prefacă un eveniment nefericit într-o taină a nunții**…" [8, p. 248].

Într-un amplu comentariu hermeneutic asupra „culpei obscure" sau „ilocuției și pre-locuției" („îmi face semn să tac") cercetătoarea Ștefania Mincu oferă un nou cadru, modern, filozofico-ontologic, care poate fi extins și asupra poemului lui Labiș: „Pentru a înțelege complexitatea **morții-ca-nuntă** în Miorița, va trebui să ne adresăm din nou Corpus-ului și tipului de semnificativitate pe care el îl presupune, având permanent ca etalon analiza heideggeriană a Dasein-ului") [9, p. 216].

Miraculoasa transcendere și contopire ființială a poetului cu întreaga natură de codri, munți și ape bucovinene și de înrudită substanță eminesciană care l-a născut și i-a modelat sufletul plin de vibrații mozartiene până la tragic și sublim, îl individualizează pe Nicolae Labiș printre cei mai autentici, mai fideli și mai profunzi poeți ai peisajului etno-cultural și geografic românesc.

O altă paranteză necesară, dictată de percepția poemului „Moartea căprioarei" în spațiul fracturat basarabean, vine din vaga amintire a primelor lecturi entuziasmate, reacții personalizate și asociații specifice, provenite dintr-o altă experiență tulburătoare,

nemaiîntâlnită în câmpul exegetic al interpretărilor românești, aproape crestomatice.

Eu nu cunosc iubirea de mine –
Cunosc iubirea de adevăr.
(N. Labiș, „Cântec de început") [2]

Pornind de la percepția poemului ca pe o expresie a idealului omenesc, afirmat până în condițiile extreme ale supraviețuirii, noi, copiii anilor '60–'70, i-am perceput mesajul și ca pe un refugiu protector împotriva vicisitudinilor timpului, a compromisului, a mediului ideologic poluant și a tuturor împușcăturilor dogmatice care ucid Idealul. Pentru mediul nostru, cu mult mai aspru, supus foametei, sărăciei colectiviste, cenzurii satanice, orice vers al poemului avea o rezonanță înzecit dramatică: „Seceta a ucis orice boare de vânt./ Soarele s-a topit și a curs în pământ./ A rămas cerul fierbinte și gol./ Ciuturile scot din fântână nămol./ Peste păduri tot mai des focuri, focuri/ Dansează sălbatice, satanice jocuri…". Astfel pășind „ca pe o altă/ Planetă imensă, străină și grea" reîncepea mereu „vânătoarea foametei în munții Carpați" [1].

Erau concentrate în aceste versuri aride înseși semnele unei nesfârșite drame a națiunii noastre decimate, secerată de foamete, deportări și vânători neîntrerupte. În vara anului 1966, chiar pe 28 iunie, de ziua ocupării Basarabiei, neînfricatul Gheorghe Moroziuc, care a înălțat tricolorul pe turnul fabricii de zahăr din Alexandreni, Sângerei, a avut pe o clipă zbaterea căprioarei în mâinile sale. Sau Gheorghe Ghimpu, trimis în gulag pentru idei unioniste, atunci când a înălțat tricolorul pe axul Parlamentului, în aprilie 1990, probabil că a auzit în acele clipe „un clopoțel cu clinchet argintiu".

Bineînțeles că gradul de receptare variază după împrejurări, rămânând totuși constante doar minereurile aurifere, depozitate în adâncurile vaste și enigmatice ale unei Opere poetice încă tulburătoare:

Ca un vânt ori ca o insultă
Întrebarea prin rânduri trecu:
Ascultă, ascultă, ascultă!
Noi, nu. Niciodată! Noi, nu!
(N. Labiș, „Noi, nu") [2]

Generația noastră, cea a lui Dabija, Lari, Romanciuc, Filip, Mânăscurtă, a perceput cu întreaga ființă ecourile sufletești de mare tensiune dramatică și a citit magistral subtextele străvezii ale poeziei lui Nicolae Labiș. Și în deplină respirare a ultimei suflări terestre, atunci când Poetul-mire, împăcat cu moartea, își deconspira totuși, vânătorul perfid, nu era pentru noi o enigmă ca să identificăm „clonțul de rubin" al stelei din Kremlin:

Pasărea cu clonț de rubin
S-a răzbunat, iat-o, s-a răzbunat.
Nu mai pot s-o mângâi/
M-a strivit Pasărea cu clonț de rubin….
(N. Labiș, „Pasărea cu clonț de rubin") [2].

Sfâșiat de umbrele uitării, ale interpretărilor eronate și tendențioase, cenzurat și risipit în dosare încă neîncheiate, sufletul Poetului răzvrătit, exilat în disidența-i fragedă și dureros de însingurată, mai are astăzi nevoie, peste decenii și sârme ghimpate, de un liman al limpezirii, al înțelegerii, iertării, reintegrării și mântuirii creștine. Poate că cele patru volume academice ale Operei sale poetice, epice, dramaturgice, epistolare, lansate de Editura Academiei Române, îi vor apropia mântuirea.

Mult vestitoarea „Nuntă în cer" împlinindu-se astfel în Absolut!

Articol recepționat: 30 ianuarie 2026
Articol acceptat: 5 martie 2026

BIBLIOGRAFIE

1. Labiș, N. Poezii. Antologie, postfață și bibliografie de Paul Dugneanu. București: Minerva, 1987. 173 p.
2. Labiș, N. Opere. Chișinău: Știința, 2025. 336 p.
3. Labiș, N. Poezii. Moartea căprioarei. Ed. Minerva / Jurnal național, col.: „Biblioteca pentru toți", prefață de Răzvan Voncu. București, 2009.
4. Mincu, M. Poeticitate românească postbelică. Constanța: Pontica, 2000. 541 p.
5. Pop, I. Poezia românească neomodernistă. Cluj-Napoca: Școala Ardeleană, 2018. 864 p.
6. Popescu, F. Nicolae Labiș, monografie. București: Vestala, 2006. 220 p.
7. Cârlan, N. Lupta cu inerția la timpul prezent. Timișoara: Augusta, 2001.
8. Eliade, M. De la Zalmoxis la Cinghis-Han. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1980. 274 p.
9. Mincu Ștefania. Miorița – o hermeneutică ontologică, Constanța: Pontica, 2002. 488 p.